

GIẤY BÀN

ĐỒNG-ĐÁP	NGOẠI-QUỐC
Một năm 1.500	1.500
Sáu tháng 750	750
Ba tháng 375	375

Mua báo phải trả tiền trước.
Của và mua được gửi cho
a. TRẦN ĐÌNH PHỚP
b. Hàng quảng cáo, việc riêng
c. Gia thường nghĩ trước.

TIẾNG-DÂN

LA VOIX DU PEUPLE
Mỗi tuần xuất bản hai kỳ: thứ tư và thứ bảy

Đọc sách xem
đời, qui hồ thấy
chỗ nhiệm mà
biết chỗ rõ.

ĐỀU TIỀN-KIỆN CỦA MỘT NHÀ HỌC-GIÀ NƯỚC TA

Nhân chuyện Trung Nhật xung-đột mà nhớ đến câu nói trong một bài
đại-luận trước đây 40 năm

Đều lo của Trung-hoa, không tại các nước ngoài mà tại nước Nhật - bản. Đó là một câu trong bài «Thiên-hạ đại thế luận» của ông Nguyễn-lộ-Trạch, người kế môn học Thừa-thiên (1. Bài ấy ra đời, cách nay đã trên 40 năm, trước trận Trung - Đông đánh nhau (năm 1882, Giáp ngọ) kia, mà đến nay vẫn cứ thay nghiệm, ai dám bảo học giới ta không có người biết rộng thấy xa?

Tình cảnh Trung-hoa từ trận Trung - Nhật về sau, đất nhượng quyền, các nước mạnh trên thế giới, đều chằng nhau mà xâu xe, không phải riêng một nước Nhật-bản. Song nói đến cái hại «giác ngủ bèn giường, mũi kim châm thịt», thì mối họa của người Nhật thì mối họa của người Nhật thì mối họa của người Nhật...

hết. Nhật-bản là một nước hẹp đất đông, ba hòn đảo nhỏ như kia, không sao dung chứa được số dân mỗi năm mỗi tăng một cách mau chóng (mỗi năm tăng gần triệu người). Già đi, một nước hậu tiến có lập bên Á-đông này, không khỏi các nước Âu-Mỹ ghen ghét. Tinh thần đấu kháng khai thác đồng thế nào, cũng không thể đem thực lực của mình, cũng cả liệt cường trên thế giới mà tranh hoành những đất thực dân ngoại biên xa kia được. Không những không tranh được mà trái lại phải nhượng lại đất, lại bị hạn chế khu vực nữa. Trông trước ngó sau, nhấm nhai tính lợi, chỉ còn một cách là đóng gói đoạn ngang ngược chiếm đoạt vật đất rộng bên xóm kè ứn góc hè mình, mà nhà chủ như hen kia không đủ sức tự vệ. Vì thế mới trở đầu về Trung-hoa mà như là miền Mãn-châu Tam - Tinh. Thế là miền Đông-bắc nước Tàu, lâu nay người Nhật-bản xen như vết trong đây mình, cứ một mực khoách trương công việc thực dân, không thêm kiêng nể giấu diếm gì nữa (các trường học dạy học trò trẻ con đều có lệ việc đi dân sang Mãn-châu).

Mưu hoạch và thủ đoạn người Nhật rõ ràng như thế, phỏng sự hành mà không có dấu gì ngăn trở, như đương triều Mãn Thanh ngày trước, thì há tác cũng không cần dùng đến thủ đoạn cường gian làm gì. Ngặt vì Trung-hoa Dân-quốc ngày nay có lợi tính ngộ mà có ý đồ phóng, thành ra gây mối xung đột. Không kể trước xa, chỉ

trong khoảng mấy tháng trời gần đây, nào chuyện đảo kinh liên ngược sát Hoa - kiều, cho đến cái án Thái-ủy Trung-thôn thất lịch, quân nhân hoành hành ở Thanh đảo..., sông này chưa tan, sông kia đã gãy. Nay lại nhân việc đường sắt Mãn-châu, phùng ngang trở mặt, công nhiên kéo quân sang mà chiếm đoạt, bằng trái phá vào các nơi trọng yếu. Thế đã rõ là chỗ dụng tâm của người Nhật cốt làm cho đại cái mục đích «Mãn-châu là đất Đại-loạn thứ hai».

Ấy đó, «đều lo của người Trung-hoa, không tại các nước ngoài mà tại người Nhật», câu nói tiên tri của ông Nguyễn-lộ-Trạch, chứng nghiệm rõ ràng là giường nào!

Hiệu ở xứ ta ngày nay đương giờ... ngoài đi lại hằng ngày, trong xứ cũng có các nhà báo Tây Nam truyền đạo các tin trên thế giới. Không đời kể học vấn rộng lịch duyệt nhiều, chính mấy bác-vũ sĩ nửa mùa, chỉ xem một vài tờ báo ta và trôm trôm đọc một ít tin tức trong vài tờ báo Tây ở đây, mà đã xông vai lên mặt nói chuyện thế giới: miệng như nước chảy không nghe vấp váp gì. (Đây là nói hay nói chớ không phải khen nói đúng đâu). Thế mà bà con thứ nghĩ 40 năm về trước, tình cảnh xứ ta đối với việc thế giới ra thế nào?

Ở dưới chánh phủ chuyên chế, nhân dân không can dự gì đến việc nước, lối học khoa cử, lại chôn biết bao nhiêu học giả vào cái hầm hờ vẩn. Già đi đường giao thông chưa mở mang (Trung-kỳ chưa có xe lửa), tờ báo chưa xuất hiện, trên vua quan thì rung về ngậm thì, dưới sĩ phu thì chăm vào quyền đi thi đi hạch. Không chỉ những việc to lớn ngoài thế giới, dầu như trận Nha phiến nước Tàu, (1840), trận Anh Pháp liên quân vào Bắc kinh (1858), ở bên nước láng giềng, mà người mình gần như không hay không biết. Thậm chí việc ở trong nước mà chuyện ở Nam-kỳ, Bắc-kỳ thì người Trung-kỳ nghe như chuyện ngoài trời kia. Học giới ta lúc bấy giờ há tác là giường nào! Đương giữa khoảng mán kín đen mờ, tướng cao ngạo đôn như thế, mà có nhà học giả như ông Nguyễn-lộ-Trạch, tự mình tìm lý sách vở, lại do chỗ học vấn lịch

duyet suy nghiệm cùng con mắt xem đời của mình, không nương dựa vào học thuyết nào, làm ra một bài đại luận nói đại thế trong thế giới, mà ở trong có những điều đúng đắn, thật là một bài luận rất có giá trị trong học giới ta (2). Bài ấy không chỉ nói chuyện Trung - Nhật là tiên kiêu mà thôi đâu. Toàn bài nói về việc thế giới mà như là nói về tình thế nước ta, nhiều điều rất xác đáng. Kỳ giả có cái bán hạnh được thấy bài đại luận ấy năm 1903, cách nay đã gần 30 năm. Kể đó nguyên bản thất lạc, nên nay không nhớ cả loan văn, song đại đoạn vẫn còn in sâu trong não mà không sao quên được, xin lược kể vài đoạn như dưới:

Bài ấy khởi đầu nói: «Nước mạnh hay yếu là tại chánh phủ...»

Bên ngoài nói: «Tình thế nước Tàu, trên dưới có tác dụng, không lo đến chính việc...»

Đoạn giữa nói: «Tình thế nước Tàu, trên dưới có tác dụng, không lo đến chính việc...»

Kể đó nói tình thế nước nhà, đại ý nói: «Nước mình không lo việc nội trị, sẽ đi có cảnh huống...»

Mình-Viên

VẠN-VĂN

Vịnh cái Tháo
Reo hò trái bể mây thu nay,
Vi nước nên kêu suốt tháng ngày.
Tắc gia đầy voi con nặng hạn,
Mấy phen sôi nổi lúc mưa mây.
Đục trong làn sóng theo từng buổi,
Xuôi ngược thuyền ai giữ lấy tay.
Tâm liêng đã dành chùng nước thắm,
Trời nghiêng đất chùng vùn không lay.

Qua núi Thủy
(Quảng-Nam)
Bóng chiều bóng lờng xế ngàn tây,
Trở gót bên chôn chạng núi Thủy.
Rải rác lau tranh giáng rợp trúc,
Chập chững ánh đèn dựa bóng mây.
Bến sông ngất ngưỡng ngưng ngưng lướt,
Đuôi rây thung thung mục đĩnh đầy.
Lối cũ ra về vui cảnh đẹp,
Môt bầu non nước đất trời say.

Hồng thi
Những mong rồi việc hội thi này,
Cái bước đường kia ngắm đáng cay!
Trời đất trời người cứu số phận,
Non sông hồ mắt kiếp rau mây.
Châm thông núi Ngự reo vui mái,
Giương nước sông Hương chửa giận đầy.
Được, hồng trổ đời là thế thế,
Ngoài trường thi cử chán đều hay.

CHUYÊN HAY

Nghị-viên hiếm có
Ở đời có nhiều chuyện không nói thì không được, mà nói thì người ta nói sao mình có hay nói. Cũng như cách hai số báo vừa rồi đây, Lạc-nhân có nói chuyện sự cách nghị viên, mà nhiều người lại trách Lạc-nhân, bảo đã mắc kế họ chớ mắc gì mà xô sừa sừa vào. Và lại Lạc-nhân nào có nói được hồ hởi đâu! Nói lời được lời mất chỉ làm cho Lạc-nhân thêm chán với cái ngọng bét quên mà muốn rút nó đi cho rảnh. Nhưng ngày nay lại nghe nói cái ông nghị gì đó ở Saigon, không biết ai xuất ai khiến đi sao nghị trường mà miệng nói rằng hểng Annam không phải là một thể thống! Ai có đời cái tiếng này mới triệu con người đương nói, cái tiếng mà Lạc-nhân đương viết đây, mà trên giải đất mây trăm nghìn triệu thưở xưa này, đâu đâu cũng có người đọc, cái tiếng như thế mà cho là một thể thống (300)! Nghị viên đâu có là đời...! báo Lạc-nhân xin thỉnh đi sao được! Đó là nói chuyện ông nghị đồng thành phố Saigon Hồ-đây-Kiên.

Vừa rồi Lạc-nhân lại xem tờ báo «Đông-dương» đi đến chữ «Pháp ngày 18-9-31, trong Nam, thấy có một bài của ông Dân-biểu Bắc-kỳ Nguyễn-huy-Hỷ nói chuyện Trung-kỳ. Nói về tình hình chính trị Trung-kỳ ông khen cái chính sách của quan đương kim khâm sứ Chatelet, chỉ trong hai tháng trời mà làm cho tình hình được yên tĩnh. Đó là cái đúng, vì cái chính sách giải phóng của quan khâm-sứ Chatelet rất thích hợp với tình thế. Chớ phải chỉ ông dân biểu ấy chỉ nói thôi thì có ai cái được! Cái này ông lại kể làm một chuyện mà ông cho là làm cho trí an khỏi phục, có lẽ vô cùng, nhưng chính sự ấy thật ra thì không phải quan khâm-bày ra (có trước) mà đã sinh ra những lý, dân gian đang kêu rêu. Chuyện ấy tức là

chuyện đời chực dang tá. Ông nói: «Lời sự bất bở rất quan hệ, các bang tá đã chùng cái lòng nhệ! thành đối với tư công cộng... Bang tá là đường giữa chính phủ với nhân dân, chuyên đại ý nguyện của nhân dân cho chính phủ... Nhân dân đã có người để bày tỏ nguyện vọng và sự ước ực của mình thì sẽ không làm bấy v...v. Phải, trong mấy tình rối loạn, mà có thiết lập các bang tá ra, là cũng vì cái ý đó. Ở Trung-kỳ có ông Dân biểu Trần-huy-Mai, có lẽ cũng nghĩ như vậy chăng (?) nên mới bỏ nghị viên đi ra làm bang tá.

Nhưng thảo-đời! cái gì thì hay mà đến khi đem ra thật hành, thì vì những chuyện không ngờ trước mà thành ra dở.

Quán Nhật xung-đột với quân Nga

Độc-bình - Theo tin đăng trong các báo lâu thì tại Palihan quân Nga xung-đột với quân Nhật. Nhật muốn tranh không xô xát với Nga.

Mỹ đứng giăng hòa
Hoa-lĩnh-đôn - M. Stimson thông cáo cho hội đồng Vạn quốc rằng thái độ của ông trong việc giăng hòa này được c. lnh phủ hoàn toàn công nhận. Ông thêm rằng ông đã yêu cầu đòi bên tức khắc miễn chiến, ông sẽ hết sức làm cho đôi bên hòa hợp. Ông đã gửi đi Nam-binh và Đông kinh hai bức điện văn van theo ý ấy.

Tại Nam - kinh
Thượng-hải - Hôm nay có lệnh chlah-phủ Bắc các nhà hát đóng cửa, cho ngày ấy là một ngày Quốc-ai Trong thành phố nhiều nơi làm biểu tình bài Nhật.

Một cuộc mét-tin về vấn đề thực-dân ở Đông-dương
Cuộc mét-tin này do hội Nhân-quyền tổ-chức, có mấy ông: Féllicien Challaye, Béziat, Lan, Alexandre Varenne, Marius Moutet đọc diễn văn.

TRUNG NHẬT XUNG-ĐỘT

Chính phủ Tàu vẫn phản kháng
Thượng-hải. - Chính phủ Tàu đã đưa Nhật bức thư phản kháng thư ba, bắt Nhật phải tức khắc rút quân khỏi địa phận Tàu.
Chính phủ lại phát biểu một tờ tuyên cáo q đc dân nói rằng: «Nên Hội đồng Vạn quốc can thiệp với má không khu xử xong thì Tàuphải tự mình lo liệu việc chống cự.»
Nhân dân nông trường muốn biết việc Tàu xin Hội đồng Vạn quốc phải một ủy ban điều tra đến Mãn châu kết quả thế nào. Ai lấy đều bằng lòng lời tuyên cáo của ông Stimson đáp lại Hội đồng Vạn quốc, nói rằng Mỹ sẽ tiếp tục giữ việc hòa bình ở Viễn Đông.

Quán Nhật xung-đột với quân Nga
Độc-bình - Theo tin đăng trong các báo lâu thì tại Palihan quân Nga xung-đột với quân Nhật. Nhật muốn tranh không xô xát với Nga.

Mỹ đứng giăng hòa
Hoa-lĩnh-đôn - M. Stimson thông cáo cho hội đồng Vạn quốc rằng thái độ của ông trong việc giăng hòa này được c. lnh phủ hoàn toàn công nhận. Ông thêm rằng ông đã yêu cầu đòi bên tức khắc miễn chiến, ông sẽ hết sức làm cho đôi bên hòa hợp. Ông đã gửi đi Nam-binh và Đông kinh hai bức điện văn van theo ý ấy.

Tại Nam - kinh
Thượng-hải - Hôm nay có lệnh chlah-phủ Bắc các nhà hát đóng cửa, cho ngày ấy là một ngày Quốc-ai Trong thành phố nhiều nơi làm biểu tình bài Nhật.

Một cuộc mét-tin về vấn đề thực-dân ở Đông-dương
Cuộc mét-tin này do hội Nhân-quyền tổ-chức, có mấy ông: Féllicien Challaye, Béziat, Lan, Alexandre Varenne, Marius Moutet đọc diễn văn.

Một cuộc mét-tin về vấn đề thực-dân ở Đông-dương
Cuộc mét-tin này do hội Nhân-quyền tổ-chức, có mấy ông: Féllicien Challaye, Béziat, Lan, Alexandre Varenne, Marius Moutet đọc diễn văn.

Một cuộc mét-tin về vấn đề thực-dân ở Đông-dương
Cuộc mét-tin này do hội Nhân-quyền tổ-chức, có mấy ông: Féllicien Challaye, Béziat, Lan, Alexandre Varenne, Marius Moutet đọc diễn văn.

ANNAM LỊCH SỰ

HÃY NÊN HÚT THUỐC LÁ

JOB

NÓI CHUYỆN TÂY - BAN - NHA

BA THÁNG DÂN-QUỐC

(Tiếp theo)

Nông nghiệp cách mệnh
 Có một vấn đề mà đáng lẽ chính phủ phải lập tức giải quyết ngay sau khi mới thành lập: ấy là vấn đề nông - nghiệp, vấn đề mười phần quan trọng hơn các vấn đề khác, cũng có thể nói là vấn đề làm căn bản cho các vấn đề khác được, thế mà chính phủ lại không để ý đến cho lắm, chỉ lập một hội đồng làm một bản dự-định cải-cách rồi chờ cho đến khi có Thu-đạo-nghị viện mới đem ra thảo luận. Xem những cuộc số sau này, thì đủ biết vấn đề ấy quan trọng là chừng nào.

Đất Tây-ban-nha rộng 50 triệu hectares (gần nửa triệu km²) mà chỉ trồng trọt được có 19 triệu hectares, còn 31 triệu hectares bỏ hoang. Nông-dân ở Tây-ban-nha chiếm đến 71% dân số, 5 triệu, mà chỉ có 142.000 người có đất ruộng, còn 4.858.000 người kia không có một mảnh đất ruộng, trong một năm làm khi cũng không việc làm, không bán ăn. Đó là nói chung cả nước Tây-ban-nha, nói riêng từng địa-phương thì càng rõ rệt lắm nữa: Ở Caidad-Real, có 891.000 hectares đất trồng trọt được, 1.002.000 bỏ hoang. Ở Valence là nơi đất tốt nhất, có 172.000 hectares trồng trọt được, 827.000 bỏ hoang; ở Séville có 1.400.000 hectares mà hết 738.000 về tay một vài trăm điền chủ, 49.000 đang để làm cỏ rồi bỏ tốt và 559.597 đang làm đồng cỏ. 80.000 người không có một mảnh ruộng đất. Cách làm ruộng ở Tây-ban-nha rất là cũ kỹ: vì thế nên ở các nước khác, lấy Pháp làm thí dụ, mỗi hectare có thể sản được 15-20 hectolitres lúa mì, mà ở Tây-ban-nha chỉ được 8-10 hectolitres là nhiều rồi. Một chứng cứ: Tây-ban-nha là một nước ăn nhờ nông nghiệp, thế mà mỗi năm phải mua ở ngoài đến 50 triệu pesetas lúa mì. Nông-dân bị thất-nghiệp thật nhiều: mỗi năm bình-quần có 150.000 người phải đi tìm sũa-kế ở các nước ngoài. Trong 30 năm sau công đây tính có 1,3 nông dân xuất-đương. Những kẻ còn lại trong nước, làm thuê làm mướn, tại mỗi ngày phải làm việc đến 10, 12 hoặc 14 giờ, mà ăn tiền công chỉ có 2,3 đến 5 pesetas là công.

Xem bốn mươi chữ số đó, đủ biết cuộc xã-hội cách-mệnh trong dân nông-dân có thể kịch liệt đến mức nào. Hàng giờ với dân chúng khổn khổn - phá làm-thờ, đóng những phương-pháp gì? đóng những súng trường, những thanh-công, những đại-bác... báo phải nhìn đời đó, mà chờ đợi ông nghị viện thảo luận bản dự-định cải-cách sơ sai kia đã.

Nếu không có cuộc nông-nghiệp cách-mệnh cho triệt để thì Tây-ban-nha khó lòng mà thoát khỏi vòng-không tiến thoái-đốn. Kỹ-nghệ Tây-ban-nha - đã là một hàng ở Âu-châu - vì đó mà không thể nào lên phát được; số người thất-nghiệp, cả ở thành-thị, cả ở thôn-quê, vì đó mà tăng lên. Đối với tình hình ấy chính phủ sẽ theo thói quen từ

trước mà thi hành chế-độ bảo-hộ-mậu-dịch; thi hành chế-độ bảo hộ mậu-dịch. thì sự sống - so với tiến-công thực-hiện nay, đã quá đặc-sẽ đặc thêm lên. .... Hồi đó, đánh chết, các vấn đề xã-hội cũng không khỏi rối bung, mà cuộc gini-cấp đấu-tranh cũng không khỏi kịch-liệt thêm.

Vấn đề Cát-tân (Catalogne)
 Theo một bản chương trình mới được phân nhiều dân các tỉnh hạt Cát-tân chuẩn bị, thì nay vấn đề phân rẽ giữa Tây-ban-nha và Cát-tân bị bỏ vào xô. Điều thứ nhất trong bản chương trình ấy nói: Cát-tân là một nước tự trị trong Dân-Quốc Tây-ban-nha. Quyền lập pháp và quyền hành chính về những việc quan hệ tới tài, như giao thiệp với các nước ngoài và với Giao-hoàng, quan thuế, thủy lực không quân, tài chính v. v. .... đều nhường cho chính phủ trung ương cầm lấy.

Dân Cát-tân có ưng là lần Tây-ban-nha ra không? Trong mấy kỳ bầu phiếu sau cùng, thì ai cũng đều bỏ thăm cho Macia (người cầm quyền ở Cát-tân) và các bạn của ông ta. Như thế không phải là một phong trào là Tây-ban-nha, mà chỉ là một cái đấu tố lòng hoang Macia, là người đứng về bên tả Cambo và Lerroux. Còn nói chỉ Quốc gia lao - động đồng - minh thì rõ ràng phải - đối việc phân rẽ hai nước rồi. Phải công-sản thì phải rẽ hay không phải rẽ, họ không lấy làm vấn đề quan trọng; họ chỉ chú ý mượn việc phân rẽ để làm lợi khi mà đánh đổ chính phủ Madrid thôi.

Thế lực phái lao động
 Theo cuộc bầu phiếu trong kỳ hội nghị sau chót của đảng xã-hội Tây-ban-nha, thì số đảng viên đảng ấy là 16.000. Đảng viên thì ít mà có đến 13) nghị viên; nên có thể nói là một đảng sắp độc vững vàng hơn hết ở Tây-ban-nha hiện thời. Thế lực của đảng ấy không phải ở tự nó, mà ở trong Lao động Tổng-hiệp (có 250.000 hội viên phụ thuộc với nó. Ngoài một đôi nghìn ở Madrid, Asturias và Biscaye, hội viên Lao động Tổng-hiệp phần đông ở trong đám nông dân chực giặc ngộ. Cũng như Primo de Rivera trước kia, Alcalá Zmora và Maura ca tụng Lao động Tổng-hiệp và kien ngôi viên vĩnh cửu thơ ký của nó là Largo Caballero (Tổng trưởng lao động) Phải, ca tụng khen ngợi là phải lắm. Dân-Quốc, tự chúng tôi tạo nó ra, tự chúng tôi bảo vệ lấy nó, ấy là giọng nói của một hội viên của Lao động Tổng-hiệp.

Lao động Tổng-hiệp bảo vệ Dân-Quốc bằng những cách gì? Phần đối trị những cuộc vận động bãi công. Trong một bài tuyên cáo với công chúng họ có nói: Chúng tôi xin nhận việc đó làm bổn phận của chúng tôi và chúng tôi xin hy sinh cả trái tim làm cho trọn vẹn. Phần nhiều những cuộc bãi công là của thợ mỏ và nông dân. Thợ mỏ thì để yêu cầu cho được sống một cách dễ dàng như trước khi có chế-độ độc tài; nông dân nghèo đó

thì yêu cầu cho có đất ruộng để làm ăn. Thợ mỏ thì đòi hỏi công nhân phải yêu cầu chính phủ cho việc làm. Cuộc chiến đấu của họ không phải nhằm vào Dân-Quốc, như các Tổng-trưởng tưởng lầm; họ chỉ không muốn rằng người ta mượn cái cơ hội để là bảo vệ Dân-Quốc mà bước họ phải sống một cách lương tâm cực, khổ mà thôi. Dân-Quốc không thay đổi địa vị các giai cấp chút nào. Phải tự bản thân của họ phải lao động như mọi người khác ở dưới chế-độ quân chủ; vậy thì phải lao động bằng sự tự nguyện của họ như cũ. Cũng không có gì là trái lẽ. Nhưng có một điều nguy hiểm những cuộc bãi công thường hay thiếu phương-châm hành động, thiếu sự chú-trọng có ý thức, thành ra làm khi xảy ra lại, làm thiệt hại cho toàn thể lao động. Đứng về các điều khác mà, ai nấy cũng có thể thấy được, chỉ một việc là những cuộc bãi công lối thời như vậy giục cho các giai cấp hữu sản hiệp lại hành một chiến-tuyến mà đối phó với mình, thì cũng đủ nguy rồi.

Kiểm-đuyệt

Xem xét kỹ lưỡng tình hình sau ba tháng Dân-Quốc thì thấy ngay rằng cuộc cách-mệnh ở Tây-ban-nha còn tiến hành. Một điều khác trước là cuộc cách-mệnh lần này không phải do các nhà đương-cục, các Tổng-trưởng chủ trương như Azana đã nói, cũng không phải là thuận theo pháp luật như Domingo (sử hội cấp tiến) nói, cũng không phải do Tư-dân nghị-viện chủ trương như các lãnh-tự đảng xã-hội ở các nơi, mà ở các chốn thôn-quê, các nơi thành-thị, do thợ-thuyền và nông-dân chủ-trương. Nông-dân mỗi ngày mỗi giặc ngộ thêm, sẽ tự lo lập những cơ quan phần đấu. Cuộc cách-mệnh thế nào cũng không khỏi bị nhiều điều ngăn trở: phải công-bỏ tư bản Tây-ban-nha sẽ được phân bố quốc-tế giúp sức để bảo vệ chế-độ quân chủ và phong kiến. Các đại-thương-gia các đại-diễn-chủ cũng các tay lái chính sẽ hiệp lại để phân-đối những cuộc bãi công, để yêu cầu triệt-chính phủ và Thủ-đạo-nghị-viện làm theo ý muốn của họ. Nhưng thế họ càng sắp-độc kỹ-lưỡng phần họ càng nào, họ lại giục phải vô-sản-lập thành-một chiến-tuyến duy nhất hoàn-toàn chừng này.

Điện báo Tây

Đều tiên-kiên của một nhà học-già nước ta

(Tiếp theo trang trước)

« nước ngoài; nếu không nước ngoài, mình có ngồi yên mà ngủ được sao? »

Lại nói: « Người ngoại lại đây, bản ý người ta trừ việc lâu dài, chứ không phải lo an cải lợi mai chiêu trước mắt; mình không biết linh thể sợ đâu sợ đuối, chỉ rước lấy đau khinh rẽ mà thôi; chỉ bằng bỏ cái tên trống vô ích bề ngoài mà vạch một cái giới hạn phần đất cho rõ ràng, vua tôi trên dưới cùng nhau phân nhát lo chấn chỉnh việc chính giáo luật, thì ngày nay vẫn chưa trễ chi được. ngày sau hủ lại không có hỏi vầy vâng sao? »

Đoạn sau nói: « Con hân dân mà không biết giầy báo, có công nghệ mà không biết chấn hưng, có khoáng sản mà không biết khai phá, ngu hèn đến thế là cùng! Nay có người ngoài đem cái khôn ngoan của họ ra lôi lặt bên mình, không phải là cái nhup tốt cho mình học khôn hay sao? Và chúng người Âu đi đến đâu thì họ mang học thuật kỹ xảo tới đó mà mở mang việc công lợi to lớn, như là cái bánh tự nhiên, nhà giàu vì chàng trai mà giầy con gái mình, chiếm lược khêu kia, vì chim cưu vụng nọ mà ra công làm ở; làm ở xong mà chim cưu lờ ở, giầy báo thành mà chàng trai kia giặc đi; thăm thời đại thế mà lo lấy công việc nước nhà, ấy là cái gánh các bậc quân tử sau này. » (4)

Đã nói như thế, thì năm về trước mà học giới ta có người có bài đại luận tình lý đã xác thực châu đáo mà vẫn thế cũng hùng kiện, không đáng gọi là Khương Lương ở nước ta sao? Chính cụ Sào nam cụ Tây hiền và phần nhiều nam giới thời nhân vật ở xứ ta, sở dĩ ảnh hưởng của bài ấy rất là sâu xa mặt thiết, không kém gì sách Khương-Lương kia.

Ký giả nhân chuyện Trung Nhật xung đột mà nhất lại bài « Thiên học đại thể luận » này, có ý trọng cho anh em học giới ta gắng mà bước tới, làm thế nào cho không phụ chữ: « Quân tử sau này » (後之子) của nhà đại văn hào trước ta đã ký vọng kia; tưởng không nên được một chút gì đã tự đắc (得) (得) mà tự nhận là người sau hơn trước vậy.

(1) Ông Nguyễn-lô - Trách học giỏi mà không chịu đi thi, bình sinh trở thuật cũng nhiều mà du lịch cũng rộng. Kỳ gì đó thấy một thi văn và Tập thuyết. Có bản « QUÍ-LƯC » ký giả chưa được thấy. Ai có đi vào của nhà đại văn hào ấy, giới lại ký rất cảm ơn.
 (2) Sách Khương-hửu-Vy Lương - khi Siân-truyền sang bên ta sau cuộc Mậu-quát Chánh biến nước Tàu (戊戌 1898) mà bài luận này ra trước khi Trung-Nhật chưa đánh nhau (Giáp-ngo 1894) nghĩa là trước sách Khương-Lương truyền sang.
 (3) Thân là tôi tớ, cầu cứu với Tầu, 7 ngày đặng giữa sao mà khỏe, không ăn uống.
 (4) Kỳ gì thuật đây, có lẽ không được nguyên văn, song dám chắc là không sai chỗ đại ý.

BIỂU
 Tôi biểu 1 món đồ dùng thường ngày, rất hữu-ích và có giá trị, Gởi 1 con số 5 xu cho: P. ROUSSEL, B. P. 48, CHOLON

VIỆC TRONG NƯỚC TRUNG-KỲ

Quan thượng - thư bộ Hình đã về đến Huế
 Quan Thượng Hình Tôn-thất-Đàn thay mặt Nam-triều sang dự hội đấu xảo thuộc-địa bên Pháp nay đã về Huế. Trong khi du-lịch ở một nơi đó hội nước vào-minh, ở buổi đầu nghe thấy mới tới, biết là bao nhiêu. Chắc là cụ có thu thái một ít giống gì lối đem về gieo nơi đất lạ này chứ chẳng không. Dân chúng là chờ xem sau này.
 Xuân-Thôn

Trung-kỳ nhân dân đại biểu viện sẽ nhóm
 Có nghị định của quan Khâm sử ngày 23 Septembre 1931 triệu tập các nghị viên về kỳ hội thường niên năm nay, vào ngày 5 Octobre 1931.

THỪA THIÊN
 Câu chuyện mê-tin ở làng Đ. H. tổng Paou - xuân huyện hương-trà, gần đây có xảy ra cái nạn dịch trâu, trâu trong làng chết có hơn phần nửa. Hiện nay các

Ái muốn mua phở lâu?

Tôi có một cái phở lâu ở đường Paul Bert, số nhà 157, trước mặt chợ, tức là nhà Liên-Kỳ đang ở. Nay tôi muốn bán, vậy ngài nào giốc lòng mua, xin mời đến nhà tôi thương lượng.

HÀNG - TÀI - KÝ
 Số nhà 171, đường Paul Bert - HUẾ (gần cầu Gia-hội)

NGƯỜI BƠI QUA BÈ MEDITERRANÉE LẦN THỨ 100

Nhân dịp này vàng lên giá, nên các đồ trang sức bằng vàng mới có giá trị. Nghe như có một hội bơi đấm đánh điện tin sang NHÀ-ĐỒ LIÊN-HUNG trong các đồ bằng vàng, ngọc, kim cương, đồ thường cho người bơi qua bể Đại-Trung lần thứ 100 này.
 Nhân lúc vàng cao giá và quốc trại đang giá, nếu ngài nào có vàng muốn bán thì đem lại Nhà ĐỒ mà Quốc-trái thì đem lại số 63 Hàng Bạc E. lai cáo

HÀN-VIỆT TỬ-ĐIÊN: đương in 5.000 chữ đơn - 35.000 tiếng kép. Hàng 101 7500 hàng thường 0500 ở xa xin thêm 0500 tiền cước. Từ nay xin đặt trước cả 12 số. ĐÀO-ĐUY-ANH, HUẾ

DRAGÉES Vermifuge
RUDY
 Trị bệnh **SÁN LÀI**
 Thuốc viên Dragées Rudy trị bệnh sán lài rất thần hiệu, và làm cho người ta trở nên tráng kiện. Người lớn con nhỏ đều dùng được.
 Thuốc viên Dragées Rudy có bán tại các hãng thuốc ở Saigon và các hãng thuốc ở các tỉnh.
PHARMACIE NORMALE (L. MARIÉCAU)
 119-123 rue Calinat - SAIGON
 (là hãng thuốc đáng tin cậy, tạo lập đã hơn năm chục năm rồi).

Nên học tại TRƯỜNG GIA-LONG
 Rue Julien Blanc - HANOI
 Là trường tư có giá trị nhất Đông-Pháp. Đã các lớp cho nam nữ học sinh tự lập đồng đều cho đến các lớp thanh chung, lớp luyện học sinh thi tú tài và thi vào các trường cao-đẳng Đông-Pháp.
 Có các khí cụ thí nghiệm và hoàn hảo để giúp sự diễn giảng như là:
 Máy chớp bóng, máy lưu thanh, máy truyền thanh, máy in, các vật liệu và máy để thí nghiệm về các khoa học, các bức vẽ và cách trị địa dư.
 Các giáo sư tây, nam đều có bằng cấp, dạy các môn học theo đúng cách gửi thư học tại trường và học theo cách gửi thư

Arbre-Broyé, le 1er Juillet 1930

Hôm nọ, một người lao-dộng làm xe lửa, trật chân trên xe ngã xuống đường rầy. Va vào đá đường rầy, mình mấy bị thương nhiều chỗ nặng. Anh ta nằm rên rĩ đã bốn ngày, không ăn uống được. Thấy vậy tôi cho nửa ve dầu Khuy-nh-Điệp xoa thử. Té ra xoa buổi mai, buổi chiều hết nhức, xoa buổi hai ngày thì không đau đớn chi nữa.

Còn dầu Khuy-nh-Điệp trị bệnh theo cách thức về trong đơn thời thấy công hiệu rõ ràng lắm rồi. Xin chúc.....

TRẦN-TRỌNG-LUÂN
 Chef train gare Arbre-Broyé

